

Lazíts és alkalmazkodj!

Változások időben, térben, képzeletben,
a Zebegényi Ifjúsági Művésztelepen

Petró Zsuzsanna, kerámiatervező művész, design- és vizuálművészet-tanár

Ahogy számunkra kezdődött

Izgatottan vártam 2017 nyarát, amikor Sinkó István felkérésére az első Ifjúsági Művésztelep folytatásába kezdtünk volt férjemmel, Parlag István szobrászművésszel.

A Szőnyi kert, a színházterem, a faházak már mind ismerősek voltak. Középiskolás éveim alatt egy alkalommal jártam a művésztelepen (akkor kéthetes volt az ifjúsági szekció). Azt gondolom, hogy az itt szerzett élményeim nagyban meghatározták, hogy művészeti pályán maradjak, valamint, hogy a művészet szerves része legyen a mindennapjaimnak.

Sinkó István szavait idézve „a tábor egy kreatív, de némileg hagyományos technikákkal való munkálkodás a tájban”, „talán jót is tesz neki egy kis vérfrissítés”. Ezt a gondolatmenetet folytatva, de a saját személyiségünket, gondolatainkat a táborba építve kezdtük el a munkát.

A tábor inspiráló adottságai, helyszínek

Zebegény csodálatos. A kis síkator-szerű utcáktól a központi parkig, a Dunakanyar csodálatos látványa, a hegy, a sík, a víz, a domb, az emberek, a házak mind-mind az alkotás iránti vágy echoját zengik. Nyugalom van. Itt az egyszerű hétköznapiakban is megélheti az ember, hogy művészettel foglalkozik. Bármerre indul, alkotásra inspirálja az egész Dunakanyar.

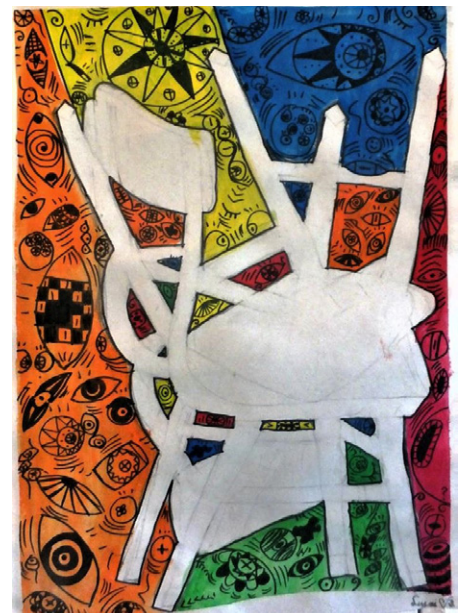
Az első évben - a klasszikus helyszínen - teljesen a miénk volt a tábor területe, a színházterem, a nagy

kert, a tanári szállás, a kerámiaműhely. 2018-ban a zebegényi általános iskola aulájában, 2019-ben a régi Kenderesi hotelben dolgoztunk. Tavaly a járvány miatt, a gyerekek védelmének érdekében elmaradt a művésztelep ifjúsági programja. A folytonos változások ellenére azonban Szőnyi István szellemiségével teleszippantva magunkat, ezen a csodás helyen szeretnénk ezután is megélni az alkotás örömét és az Ifjúsági Művésztelepre látogató fiataloknak ezt évről-évre megmutatni.

Tervezés, motiváció

Parlag Istvánnal már jóval az aktuális év művésztelepe előtt megtervezzük a tematikát, sokszor az előző év zebegényi élményeinek és tapasztalatainak hatására. Így a flyereken és a honlapon az aktuális év feladatait finom burokba helyező témacím hívogatja a jelentkezőket. Pl: Kevesebb sok, több kevés. Szerettük volna ezzel a témánkkal a „világ zajában” megtalálni azokat a szinte lényegtelennek, vagy elvesztettnek tűnő részleteket, melyek mellett a gyerekek a hétköznapi során, a felfokozott digitális világgal teli életükben talán már egyszerűen elsétálnak, esetleg egyáltalán nem töltenek időt a megfigyelésükkel. Mindezt ötvöztük az egyszerűsítéssel, redukálással és az egyszerű formákból való építkezéssel.

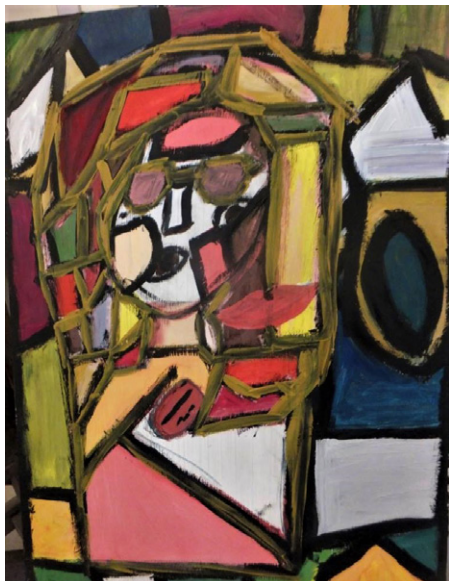
A témacímhez illesztjük a napi feladatokat, melyeket rugalmasan kezelünk. Pedagógusként a mindennapi munkámban is azt vallom, hogy hiába találunk ki egy tematikát szeptemberben egész évre, ha görcsösen ragaszkodunk hozzá

1. kép

és nem figyelünk a gyerekcsoport összetételére, érdeklődési körére, dinamikájára, aktuális problémáira, akkor az egész nyögvenyelőssé válik tanárnak és diákoknak egyaránt. Ezzel ellentétben, ha nyitottak vagyunk, és az ő világukon keresztül próbálunk kapcsolódni hozzájuk, tartva a tematika vázát, nagyon gyakori, magától értetődő lesz a flow élmény. A művészeti oktatás keretében erre kimondottan több lehetőségünk van, mint a kötöttebb, közismereti tárgyak esetében.

A mi esetünkben - tábori környezetben - a tematika legyen inkább egy segítő szál, mint egy merev elv. Elengedhetetlen, hogy a terv megfelelően illeszkedjen az adott év csapatához, ezért a tábori feladatok véglegességét mindig befolyásolja a gyerekek kora, összetétele, érdeklődése. Mindezek mellett

2. kép

számos olyan tényező van, amit kevésbé tudunk befolyásolni, de nagyban kihat a heti munkára. Ilyen például az adott évben aktuális helyszín (sajnos az utóbbi években minden alkalommal változó), az, hogy milyen sokáig vannak fenn éjjel a gyerekek, mennyire kipihentek, milyen az időjárás. Utóbbi hol segíti, hol megghiúsítja a kültérre tervezett feladatok megvalósítását. (Ezzel minden tábor esetében számolunk, és B, C feladatokkal is készülünk.) Befolyással van továbbá a munkára a beszerezhető alapanyagok milyensége, mennyisége, minősége, a helyszínnek és a tábor aktuális bázisa közötti távolság.

Ismerkedés, napirend adta alkotási keretek

A tábori hét vasárnap kezdődik és szombat délelőtt zárul. A táborozók érkezése, szállásfoglalása, majd a közös megnyitó és programismertető után a fiatalok szabadon barátkoznak a helyszínnel, foglalkozáson vesznek részt az animátorral.

Míg a heti feladatok esetében van némi szabadság, a tábori napoknak viszonylag kötött rendje van. 7 körül ébresztő, 8-kor reggeli, majd 9-12-ig a délelőtti alkotómunka folyik. Az időjárás és persze feladata válogatja, hogy épp terepen vagyunk vagy bent a műteremben. A lehetőségekhez mérten igyekszünk

3. kép

sok időt a szabadban tölteni az inspiráló környezet miatt. Dél körül ebéd, utána szabadidős foglalkozások, játék, szieszta várja a fiatalokat. A délutáni munka 3-6-ig tart, amit vacsora és ismét szabadidős tevékenység követ.

A hétfői közös bemutatkozás és egy játékos „ismerd meg a tábor vezetőit” feladat után az első munka során általában párban, kisebb csoportokban dolgoznak a gyerekek, hogy a feszengős időszak mielőbb elkezdjen oldódni. Ilyen volt többek között a „Negatív tér” rajz (1. kép), amikor a háttérret a saját kis világuk, érdeklődési körük bemutatására használták vagy a „Negatív portré”. A kép ebben az esetben nem egy egyszerű portré, ugyanis a társuk sziluettjének megfigyelése és annak minél pontosabb megrajzolása után, szabadon választott festészeti technikával olyan háttérret kellett elkészíteniük, amely visszatükrözi azt a kommunikációt, mely egymás megismerésére irányult. Az egymásról megtudott információkat írhatták, illusztrálhatták a képen, a sziluetten belül pedig üresen kellett hagyniuk a lapot. Így az ábrázolt portrén szereplő személy megismerése sokkal részletesebb, alaposabb a néző számára, mint egy egyszerű tanulmányrajz esetében.

„Kubista szemüvegen keresztül látlak” (2-3. kép) szintén egymás megfigyelésén alapuló, ismerkedést segítő portréfestészeti feladat. Ezek a „mini” bemutatkozások az ismerkedésnek is nagyszerű alapjai, a vizuális megjelenítés pedig nagyon érdekesen alakul azokban az esetekben, amikor valami olyat kellett ábrázolniuk, ami első gondolatra nehezen ábrázolható. A közös feladatmegoldások során kommunikálniuk kell, így az első ebéd idejére már nagyon jó hangulat alakul ki. A munkák során mi is egyre jobban megismerjük őket. Már ekkor elkezdnek kirajzolódni az első benyomások, ki az, aki csendesebb, ki a nyitottabb, aki könnyedén kezd el dolgozni, kinek kell kis segítség és további inspirációk.

Napi, heti alkotói feladatok, munkaformák, technikák, ismeretszerzés, zárókiállítás, értékelés

A Duna-part mindig meghatározó helyszín a munka és a szabadidő során is. Az a tapasztalat, hogy ez ejti leginkább rabul a táborozóinkat. Szinte az első tábor óta van igény az esti alkotásra is, amíg le nem megy a nap. (4. kép) Ebben az időszakban az érdeklődőkkel még visszasétálunk a folyóhoz. Itt eszténként akvarellezünk, vagy más, gyors munkát támogató eszközt választunk. A diákok témaválasztása ebben az időszakban teljesen

4. kép

szabad. Gyakran beszállunk mi vezetőik is a rajzolásba, festésbe. Krokizunk, portrét, Duna-partot festünk. Van, aki kisebb landart munkába kezd, vagy egyszerűen csak élvezzük, hogy a hasonló érdeklődésünk összeköt minket egy kis időre kortól, nemtől, lakóhelytől függetlenül. Beszélgetünk, tapasztalatokat cserélünk, a gyerekek rengeteget mesélnek, sokat

5. kép

nevetünk. Ezek az alkalmak segítenek abban, hogy jobban megismerjük egymást és a napközbeni feladatok során könnyebben menjen a közös munka.

Egyes önálló feladatokat első nap kiadunk és az utolsó, kiállításrendezés előtti napon, pénteken gyűjtünk össze. Például: készítsenek miniatúrákat, emlékképeket - a

napi feladatok mellett - a legkedvesebb tábori élményeiről 10 x 10 cm-es méretben, fekete-fehér technikával + 1 szín felhasználásával. (5. kép) Más esetben gyűjtsenek zebegényi karaktereket, emberekről, állatokról, növényekről (6. kép), amit a későbbi „Zebegénylány” feladatban gyúrjanak össze egy képzeletbeli alakká. (7-8.kép) Szakmáink, a kerámiatervezés és a szobrászat

6. kép

7. kép

8. kép

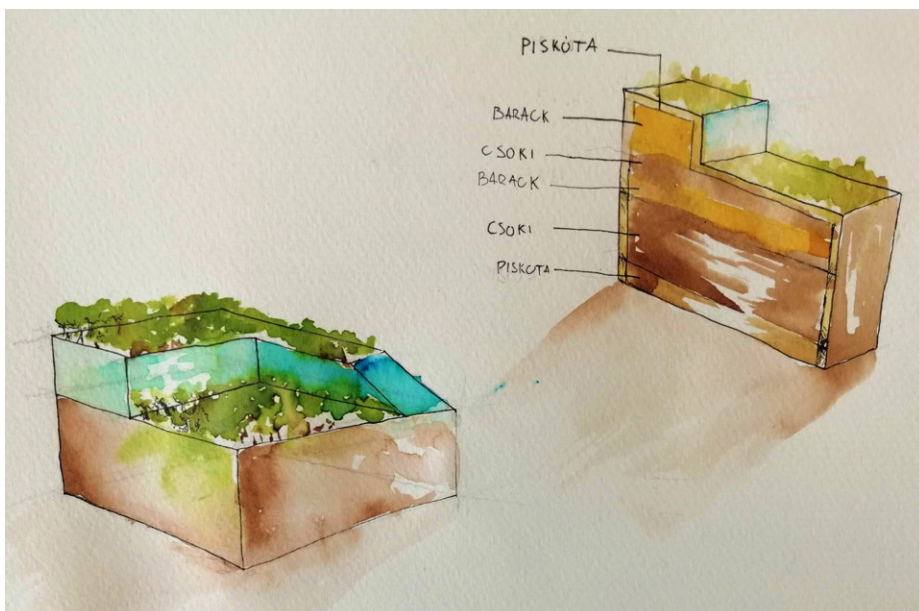

9. kép

miatt nem csak a síkban, hanem a térben gondolkodásra is bátorítjuk őket, egyszerű plasztikák, papírszobrok (9. kép), mozgatható kartonbábok készítésével, térbeli installációk létrehozásával. A térábrázolást is próbáljuk kevésbé szárazon átadni nekik, és a szemükön kívül más érzékszerveikre is hatni. Ilyen volt a „Sós karamell és szilvazselé” tematika során, amikor a két szín felhasználásával a heti gyűjtésből inspirálódva, megtervezték, hogyan nézne ki Zebegény tortája, milyen íze lenne, mi a recept, esetleg a titkos hozzávaló. A

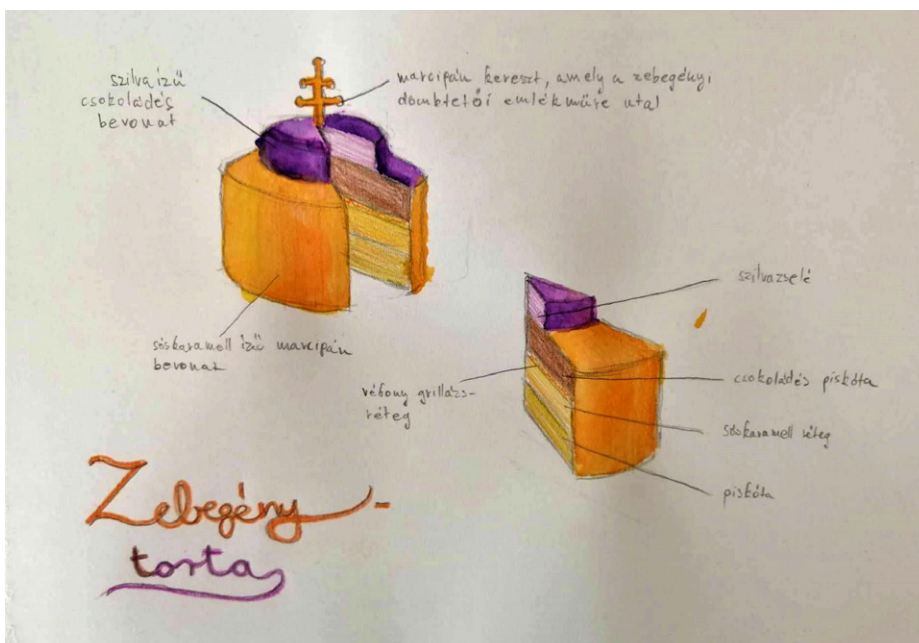
torta „dekorálásához” többen felhasználták a helyi látványosságok formavilágát, színeket inspirálta őket a táj. (10-11. kép)

Hallással összekapcsolt térábrázolási feladat esetében a táborozónak ki kellett fülelniük egy hangot a zebegényi Főtéren, ami nekik valamiért érdekesebb volt, mint a község alapzaja. Azt is ki kellett találniuk, hogy mi adhatja ezt a hangot és az honnan jöhet. Ha megtalálták a hang forrását, el kellett képzelniük, hogy ott ülnek a hangot adó élőlény vagy tárgy mellett. Ebből a perspektívából kellett elképzelniük és fekete-fehérben megjeleníteniük Zebegény Főterét. Lehetett ez egy fán ülő madár, vagy a lent zizegő bogarak látószöge. (12. kép)

10. kép

Máskor lesétáltunk a Dunához, ahol háromfős csoportonként kapták meg az aktuális témát, a csoport által választott tájképrészletbe való minimalista építmény belemontálását. (13. kép) Az épülettípusok közül húznia kellett a csoport kiválasztott emberének egyet, és közösen ki kellett találniuk, hogy a látott dunai szakasz melyik részére tervezik az építményt. Ezután a tagok önálló terveket készítettek A/4-es méretben. A témák között volt híd, nyaraló, biciklis étterem/pihenő, kilátó, vasútállomás stb. A

11. kép

12. kép

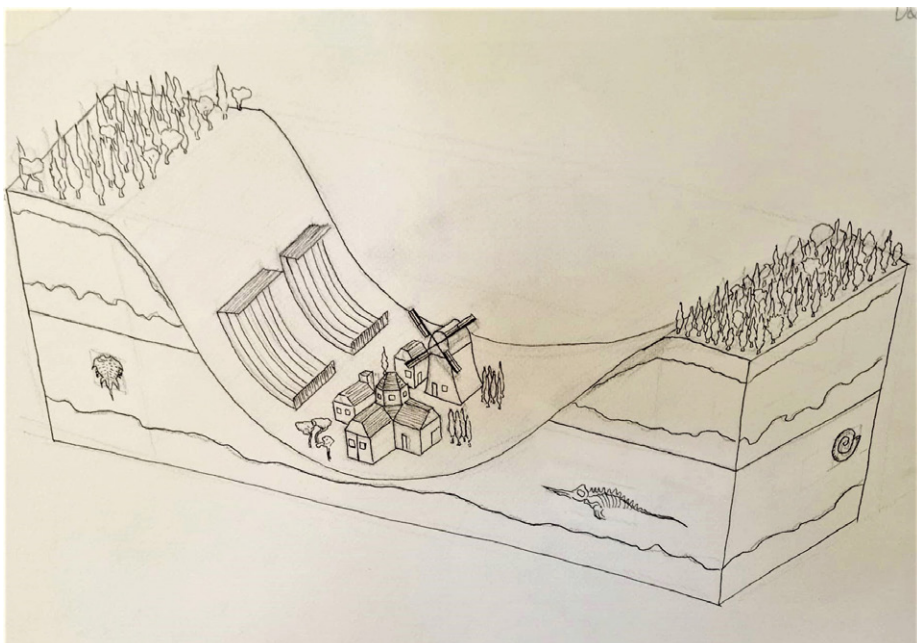
13. kép

14. kép

15. kép

16. kép

grafittervek elképesztően sikerültek, és utánuk az A/3-as méretben elkészült látványrajzok is, melyekhez többnyire túfilcet és akvarellt használtak. Délután, amikor már a táj nagyobb részeit jól megfigyelték, elkezdtünk a részletekre koncentrálni. Lehetett ez egy ág, vagy egy göcsörtös törzs, egy csónak, vagy az épp kikötött kenu. Mindent a három alapszínnel (kék-sárga-piros) kellett megvalósítaniuk. A kisebbeknek, akik még nem ismerték az akvarellt, új ismeretként választottuk ezt a technikát (14. kép), de dolgozhattak színes tussal is. A kiemeléshez túfilcet és fekete tust használhattak. A nagyobbaknak egyszerű formájú színes papírdarabot kellett az A/3-as lapjukra ragasztaniuk szintén az adott három színből választva. A forma itt lehetett egyszerű geometriai vagy egy nagyobb árnyék, vagy tárgy esetleg tájrészlet formája is. (15. kép) Erre fekete tussal és túfilcellel került a részletgazdag rajz. Rengeteg laza, könnyed akvarellkép és részletes tusrajz készült, így a kisebbek és nagyobbak is ki tudtak teljesedni az általuk szeretett vagy újonnan megkedvelt technikákban.

Frottázs technikával a korábban említett részletekből inspirálódva különböző kompozíciókat hoztak létre. Ilyenkor a kezüket, a tapintást, különböző felületeket kellett használniuk a megoldáshoz. Máskor a községben készített gyors tus-vázlatok mellé, hozzájuk illő haikukat kellett írniuk. Esetenként megjelentek inkább iparművészethez vagy építészethez kapcsolódó feladatok. Érdekes megoldások születtek a Kelj át a Dunán! témánkra, amikor a hidaktól kezdve a különböző járművekig mindenféle szerkezeteket terveztek, de volt olyan fiatal is, aki elképzelte, hogy milyen furcsa helyszín lenne a Duna medre szárazon vagy épp mik laknak a Duna alján. (16-17. kép)

A Szőnyi Múzeum minden évben kihagyhatatlan, ahol részletes tárlatvezetést kapunk. Az ehhez kapcsolódó feladatunk volt pl.: a Részletek

17. kép

lényege. Itt a tárlatvezetés során vagy után a Szőnyi által festett képeknek hat olyan részletét kellett megrajzolniuk 10 x 10-es lapokra, melyek nem kaptak a képeken központi szerepet, a gyerekeknek viszont mégis érdekes volt valami miatt.

A témák mellett nagyon élvezik a táborozók a különböző anyagok megismerését. Festékek közül leginkább akvarellt, temperát és akrilt használunk. Megjelenik a szén, az olajpasztell, a különböző kréták használata is, a tusok, pácok, grafitok. Nagyon szeretjük kimozdítani őket az iskolában jól megszokott A/4-es méretből. Erre nagyszerű példa a Sinkó Istvánék táborigazgatóinak közös nagy zárómunka, vagy az, amikor egy nagyobb eső elöl a tábor kertjében lévő fedett teraszra menekültünk be az alapanyagokkal, ahol az eső elálltát várva óriási kartonokra kezdtünk készíteni önálló témájú képeket.

A tábor zárófeladata pénteken, az egyéni értékelésekkel, a kiállításra kerülő munkák kiválogatásával egyidőben zajlik. Az első nagy méretű közös feladat egy óriási Szőnyi portré elkészítése volt stencil technikával, amikor is Szőnyi István

arcát egy fotó alapján pixelekre bontottuk. Az alak fehér maradt, a háttérrel viszont a táboros élmények és szabad fantázia keveréke tette színessé. Máskor egy óriási, plafonról lelógó papír Möbius-szalagot festettek tele a saját portréikkal (18-19. kép), körképet készítettek a legszebb helyszínekkel, legutóbb pedig a hotel egyik falára került fel a tábor környékén élő vaddisznók alakja közül egy, és különböző furcsa, képzeletbeli lények keveredése.

A zárókiállítás az utolsó napon várja a táborozókat és szüleiket, ismerőseiket. Ennek megnyitóján Köpöczi Rózsa köszönti a szülőket, vendégeket, diákokat. Hagyomány, hogy a kiállítás berendezése után titkos szavazás útján kiválasztjuk a tábor legeredményesebb kis művészt, aki kisebb alkotói jutalomcsoomagban részesül a megnyitón.

A kiállítás után a munkák leszedésre kerülnek, amiket a gyerekek természetesen hazavisznek. Ilyenkor gyakran beszélünk a szülőkkel, érdeklődnek, hogy milyen volt a hét, hogyan viselkedett a gyermekük, milyennek látjuk akár továbbtanulási szempontból az esélyeiket egy középiskolai művészeti intézményben.

Pedagógusként nagyon érdekesnek találok a táborozók csoportjának összetételét. Van, aki az aktuális nyáron már a harmadik táborát kezdi, és annyi szünete van a táborok között, amíg kimossa a ruháit. Ezek a gyerekek néha szinte kifacsarva érkeznek, jónéhány napba telik, mire sikerül „életet” venni beléjük, és elkezdnek dolgozni, kicsit ellazulni, élvezni az egész alkotói folyamatot. Van olyan diák, aki kimondottan tudatosan érkezik, célja valamelyik művészeti középiskolába való bekerülés, és minél több tudást szeretne itt magába szippantani, gyakran konzultál, érdeklődik, önállóan is sokat és bátran alkot. Mások évek óta táborigazgatók, vannak, akik évközben is tartják a kapcsolatot, mások a tábort várják, hogy újra láthassák egymást. Nagyon szimpatikus számomra, és azt hiszem, ilyenkor jön elő a felnőtt művésztelpek életérzése, amikor egymást is tanítják a fiatalok a táborban. Mindenki különböző technikákhoz, eltérő képalkotói módszerhez ért jobban, más az erőssége, különböző dolgok érdeklik a világból. Ezeknek az eszmecseréknek és közös tudásátadásoknak van igazi flow élménye. Az a tapasztalatom, hogy évenként van egy erős mag, akik jobban összetartanak, a tábort is komolyabban veszik, akármilyen fáradtak. Általában az ő segítségükkel építjük meg a táborzáró kiállítást, ami esetenként túlórázást is jelent a megszokott munkarendhez képest. Ők azok, akik az esti szabadprogram ideje alatt is festenek, rajzolnak még.

Formálódás, jövőkép

Nagyon érdekes a gyerekek jellemfejlődése. Többen mindhárom évben a tábor résztvevői, vagy már Istvánék táborigazgatói aktív tagjai voltak. Mások 16. életévüket betöltve még mindig visszavágnak ebbe a közegbe és csak később csatlakoznak felnőtt művésztelpekhez.

A tábor ideje alatt nemcsak valami féle alkotói szemléletet, szakmai tudást, vagy anyagismeretet adunk át a táborozóknak, hanem egy olyan

18. kép

19. kép

közösséget is próbálunk formálni, ami alkalmas arra, hogy évről-évre összejöjjön, együvé tartozzon. Nagyszerű érzés olvasni a közösségi oldalakon a volt táborosok hozzászólásait, akik 5-10 vagy akár 20 éve töltöttek itt egy-egy nyarat. Ez a tábor sokkal több, mint egy nyári tábor. Az ideérkező fiatalok közül azoknak, akik valóban szeretnének a művészettel foglalkozni, vagy vannak ilyen irányú továbbtanulási céljai, ez a hely a legjobb „gyakorlóterep” a későbbi felnőtt művésztelepekre.

Ez a tábori hét már a mi három-éves tapasztalatunk alapján is több esetben lett vízváltató egy-egy diák életében, akik tábori élményeik után döntöttek végül úgy, hogy művészeti képzésben folytatják tovább a tanulmányaikat. A hely szelleme, a tábori légkör megerősítette őket abban, hogy ezzel

foglalkozzanak hosszútávon is. Azt gondolom, hogy ilyen szempontból az Ifjúsági művésztelepnek fontos szerepe lehet a középfokú művészeti intézmények utánpótlás-nevelésében is.

Érdekes figyelni a tábor körül zajló eseményeket, a helyszínek folyamatos változását, a pandémia időszakát és az ebből adódó nehézségek kreatív megoldásait. Bízom benne, hogy hamarosan újra egy hétre vagy akár még több napra is birtokunkba vehetjük Szőnyi István méltán híres kertjét és annak minden zugát.